

Pääasiallinen sisältö

Tuottajavastuulaki on yksi merkittävistä syistä, minkä vuoksi Suomeen on aikanaan perustettu

Suomen Pantti Palautus Oy (Palpa). Palpan tarkoitus on huolehtia juomatuotteiden pakkausten uudelleenkäytöstä ja kierrätyksestä. Järjestelyn taloudellinen kannattavuus on perustunut sille, että panttijärjestelmän avulla tuottajat ovat voineet välttää pakkausveron, joka on merkittävä kustannustekijä.

Ympäristöministeriön esityksessä jätelain tuottajavastuuta ollaan laajentamassa nykyisestään. Tämä on Kamupakin (Kamu Collective Oy) mielestä kannatettava aloite.

Tuottajavastuun laajentamisen yhteydessä pitää huolehtia siitä, että pantti- tai muulla erilliskeräystä ja uudelleenkäyttöä tukevalla keräysjärjestelyllä pystytään vastaisuudessakin välttämään se kustannus, joka lakiesityksessä on ehdotettu syntyvän tuottajalle osittuvan kustannusvastuun muodossa. Tämä on oleellista, jotta vapaaehtoisuuteen perustuvat markkinaehtoiset mekanismit mahdollistavat uusien, innovatiivisten palautusjärjestelmien luomisen tukemaan kiertotalouden mukaista toimintaa ja auttamaan sulkemaan materiaalikiertoja.

Kamupak kantaa huolta siitä, tulevatko kustannusvastuusta aiheutuvat kustannukset riittävän selkeästi ja läpinäkyvästi loppukuluttajan tietoon. Tällöin kustannusvaikutus tulisi kohdistaa kertakäyttöisten pakkaustuotteiden markkinoille myyvän tahon vastuulle. Oleellista on, että pakkauksen käytön kustannusvastuusta aiheutuvat kustannukset tuodaan selkeästi esille kertakäyttöisen tuotteen hankinnan hetkellä, mahdollisesti niin, että tuotetta ostettaessa tulee ilmoittaa poikkeuksesta pakkauksen hinnan osuus tuotteen kokonaishinnasta ja, että pakkausten käytöstä aiheutuvat kustannukset kohdistuvat sinne, missä tehdään valinta käytettävästä pakkauksesta.

Lakiesityksessä on myös tuotu esille palvelupakkausten tuottajan määritelmän lisääminen lakitekstiin, joka vastaisi esimerkiksi Kamupakin liiketoimintamallia. Kamupak kannattaa tätä lisäystä. Näkökantamme mukaan palvelupakkausten tuottajaan ei tulisi kohdistua yhtä raskasta tuottajavastuuta, kuin pakkausten valmistajaan. Esitämme, että siirtymävaiheessa palvelupakkausten tuottajan vastuulle tulee toiminnan luonteen vuoksi ilmoitus siitä, millä tavoin elinkaaren loppuun tulleiden kierrosta poistettavien pakkausten asianmukainen kierrätys on järjestetty, sekä ilmoitus pakkausten kiertomääristä, jotta voidaan arvioida toiminnan laajuutta. Myöhemmässä vaiheessa palvelutuottajan vastuiden laajentaminen voi olla kannatettavaa, mutta tässä vaiheessa tämä saattaa tukahduttaa innovatiivisuutta alalla.

Lakiesityksessä on esitetty kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien kulutuksen vähennystoimia. Näkemyksemme mukaan sopimukset vähentämistoimista toimialojen ja toimijoiden yhdistysten välillä ovat oikean suuntaisia, mutta riittämättömiä vaikuttavuuden näkökulmasta.

Esimerkiksi Saksassa on menty askelta pidemmälle SUP-direktiivin (Direktiivi (EU) 2019/904) implementoinnissa ja vuodesta 2023 eteenpäin tietyn suuruisten ravintolatoimijoiden tulee tarjota kertakäyttöisten pakkausten rinnalla myös uudelleenkäytettäviä pakkauksia. Ruotsissa vastaava regulaatio astuu voimaan 2024.

Maihin, joissa SUP-direktiivin toimeenpano on viety lainsäädäntövalmistelussa olevaa esitystä pidemmälle, tulee kohdistumaan uudelleenkäyttöä tukevia investointeja enemmän niin infrastruktuuriin, kuin teknologian kehitykseen. Tulevaisuuden dominoivat markkinatoimijat tulevat löytymään sellaisilta markkinoilta, joissa lainsäädäntöpakote on voimakkaimmin kannustamassa pakkausten ja tuotteiden uudelleenkäyttöön. Kun huomioidaan, että uudelleenkäyttöön perustuva palvelutoimiala tulee huomattavasti korvaamaan kertakäyttöpakkausteollisuuden tuotteita, voi liian kevyeksi jäävä sääntely heikentää suomalaisen pakkausteollisuuden kilpailukykyä tulevaisuudessa.

Luku 1 (Asian tausta ja valmistelu)

Suomen Pantti Palautus Oy (Palpa). Palpan tarkoitus on huolehtia juomatuotteiden pakkausten uudelleenkäytöstä ja kierrätyksestä. Järjestelyn taloudellinen kannattavuus on perustunut sille, että panttijärjestelmän avulla tuottajat ovat voineet välttää pakkausveron, joka on merkittävä kustannustekijä (vapautus juomapakkausten valmisteverosta annetun lain (1037/2004) mukaisesta verosta).

Ympäristöministeriön esityksessä jätelain tuottajavastuuta ollaan laajentamassa nykyisestään. Tämä on Kamupakin (Kamu Collective Oy) mielestä kannatettava aloite.

Luku 2

Lakiesityksessä on esitetty kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien kulutuksen vähennystoimia. Näkemysemme mukaan sopimukset vähentämistoimista toimialojen ja toimijoiden yhdistysten välillä ovat oikean suuntaisia, mutta riittämättömiä vaikuttavuuden näkökulmasta. Jotta esitettyyn 65 % uudelleenkäyttö ja kierrätystavoitteeseen voidaan päästä vuoteen 2035 mennessä tulee toimenpiteiden ohjautua nopealla tahdilla tukemaan uudelleenkäyttöä sellaisilla sovellusalueilla, joihin uudelleenkäyttö soveltuu ja tarvittaessa kieltää kertakäyttöisyys tällaisilla toimialoilla riittävän sopeutumisajan puitteissa. Modernit panttijärjestelmät perustuvat pakkausten jäljitettävyydelle, jolloin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 94/62/EY mukaisesti annetun päätöksen 2005/270/EY esitetty tavoite voidaan saavuttaa tukemalla esitetyn kaltaisten panttijärjestelmien käyttöönottoa. Tämä tavoite on linjassa myös pakkausjätedirektiivin 5 artiklan kanssa.

Esimerkiksi Saksassa on menty askelta pidemmälle SUP-direktiivin (Direktiivi (EU) 2019/904) implementoinnissa ja vuodesta 2023 eteenpäin tietyn suuruisten ravintolatoimijoiden tulee tarjota kertakäyttöisten pakkausten rinnalla myös uudelleenkäytettäviä pakkauksia. Ruotsissa vastaava regulaatio astuu voimaan 2024.

Maihin, joissa SUP-direktiivin toimeenpano on viety lainsäädäntövalmistelussa olevaa esitystä pidemmälle, tulee kohdistumaan uudelleenkäyttöä tukevia investointeja enemmän niin infrastruktuuriin, kuin teknologian kehitykseen. Tulevaisuuden dominoivat markkinatoimijat tulevat löytymään sellaisilta markkinoilta, joissa lainsäädäntöpakote on voimakkaimmin kannustamassa pakkausten ja tuotteiden uudelleenkäyttöön. Kun huomioidaan, että uudelleenkäyttöön perustuva palvelutoimiala tulee huomattavasti korvaamaan kertakäyttöpakkausteollisuuden tuotteita, voi liian kevyeksi jäävä sääntely heikentää suomalaisen pakkausteollisuuden kilpailukykyä tulevaisuudessa.

Luku 3 (Nykytila ja sen arviointi)

Jätelain 1 §:ssä on mainittu yhtenä lain keskeisenä tavoitteena jätteen määrän ja haitallisuuden vähentäminen, joka on peruseriaatteena erinomainen. Nykytila ei luo kuitenkaan vielä riittäviä kannusteita uudelleenkäytölle ja nykyisellään jätteen energiakäyttö johtaa materiaalin potentiaalisen arvonsiirron tuhoutumiseen. Tuottajavastuulaki kannustaa pääasiassa kierrätykseen jossain määrin uudelleenkäyttöön ja se on mahdollistanut Palpan ja Ringin kaltaisten tuottajavastuujärjestelmien syntymisen, mutta uudelleenkäytön kannusteet eivät ole vielä riittäviä, eivätkä riittävän laaja-alaisia tai kattavia.

Kustannusten osittaminen 100 % tuottajille olisi tavoitteellista, poikkeuksetta, jotta tuottajille kohdistuisi tuotannon haittakustannukset täysimääräisinä, jolloin kannusteet kierrätykselle ja uudelleenkäytölle vahvistuisivat nykyisestäään. Tämä ei vielä huomioi myöskään haitallisia ympäristövaikutuksia tuotteista, joihin voi sisältyä mm. haitat biodiversiteetille ja ilmastolle, joiden arvottamiseen liittyy omanlaisia haasteita. Syntypaikkalajittelun kannusteet ovat osin edellä mainitun syyn vuoksi riittämättömiä.

Luku 4 (Ehdotukset ja niiden vaikutukset)

Kohdat 4.1.1 ja 4.1.2, joissa veloitettaisiin varaamaan uudelleenkäytön valmistelua harjoittaville yrityksille ja yhteisöille mahdollisuus saada jäte haltuunsa siltä osin kuin jätettä keräävä ei itse valmistelee jätettä uudelleenkäyttöön on hyvin kannatettava, sillä tämän tyyppinen toiminta voi mahdollistaa erilliskerättyjen jakeiden poistamisen bulkkivirroista. Tässä pitää sisällyttää mahdollisuus uudelleenkäyttöä harjoittaville toimijoille järjestellä erilliskerättyjen jakeiden palautus materiaalityöntekijöille myös suoraan palautuspaikoista (esim. liiketiloista). Erilliskerättävien jakeiden määrän kasvattaminen pitää tehdä kokonaiskustannustehokkaalla tavalla, jottei logistiikasta aiheutuvat kustannukset nousisi erilliskerättyjen jakeiden osalta kohtuuttomiksi.

Kohdassa 4.1.8 esitettyjä tuotekielloja pitäisi laajentaa sellaisilla tuotealueilla, joilla voidaan esittää olevan selkeitä vaihtoehtoja, huomioiden siirtymäajat.

Luku 5 (Muut toteuttamisvaihtoehdot)

Lakiin esitetty tuottajayhteisöjen voittoatavoittelemattomuus ei saa asettaa esteitä tuottajayhteisöjen ulkopuolella toimivien palveluyritysten järjestämien vapaaehtoisten panttijärjestelmien liiketoiminnalle ja

kehitykselle (vrt. Kamupak) ja mahdollisia järjestelyjä, joiden avulla voidaan järjestellä materiaalien palautus suoraan tuottajalle tuottajayhteisön sijaan.